

Az ÉVM földtani szolgálatainak tevékenysége

Az ásványi nyersanyagkutató és földtani szolgálati tevékenység irányelveit a Központi Földtani Hivatal (KFH) vonatkozó előírásai rögzítik. A Bányatörvény alapján hazánkban földtani nyersanyagkutatót végezni, bányauzemet tervezni és működtetni kizárólag a KFH—OÁB által jóváhagyott kutatási tervek, jelentések és a bányatelek fektetéshez szükséges megkutatottsági nyilatkozat birtokában lehet. Ebből következően a természeti erőforrásaink jelentős részét képező építőanyagipari ásványvagyonnal kapcsolatos földtani tevékenység ágazati irányítását a KFH látja el. Ugyancsak a KFH kezelésében van a központi kutatási alap, amely valamennyi perspektívikus építőanyagipari nyersanyagkutatás finanszírozását is képezi. Az ásványi nyersanyagkutató és egyéb földtani szolgálati tevékenység újabb tapasztalatairól és eredményeiről a következőkben nyújtunk tájékoztatást.

I. ÉPÍTŐANYAGIPARI ÁSVÁNYI NYERSANYAGKUTATÁSOK

1. A tárcaszintű eredmények ismertetése

Az ÉVM felügyelete alá tartozó iparágak közül az V. ötéves tervidőszakban a

- cement és mészipar,
- kavicsipar,
- kőipar,
- diszítókőipar,
- durvakerámiaipar,
- finomkerámiaipar,
- üvegipar,
- építővegyianyag-ipar és a
- könnyűbeton- és szigetelőipar

részére végeztünk nyersanyagkutatásokat, illetve vizsgálatokat.

Ez idő alatt mintegy 300 önálló kutatási téma valósult meg, közel egymillió Ft/téma értékben.

A feltárások és vizsgálatok végrehajtásában — a már felsorolt iparágakat, mint kivitelezőket is beleértve — kereken 30 intézmény (kutatóhely) kapcsolódott be, amelyek közül négy kutatóbázis teljesítménye meghatározónak tekinthető:

- | | |
|--|--------------------------------|
| — Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat | 25 ⁰ / ₀ |
| (tervezés, geofizika, fúrás, minősítés) | |
| — Országos Földtani Kutató és Fúró Vállalat (NIM) | |
| (tervezés, geofizika, fúrás) | 25 ⁰ / ₀ |
| — Téglá- és Cserépipari Tröszt | |
| (tervezés, fúrás, minősítés) | 20 ⁰ / ₀ |
| — Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézet | |
| (technológiai és felüzemi minősítés) | 20 ⁰ / ₀ |

A perspektívikus program megvalósítását illetően igen nagy segítséget jelentett a Központi Földtani Hivatal irányítói és finanszírozói közreműködése, utóbbi a teljes kutatási volumennek kereken 70 százalékára terjedt ki.

Az ÉVM által közel kétszeresére (60 főre) felfejlesztett nyersanyagkutatói szakgárda a jelentősen megnövekedett feladatok végrehajtását önmagában csak részlegesen tudta biztosítani és így a különböző egyéb kivitelezőkkel együtt kereken 100 főnyi kutatógárda folyamatos tevékenységének igénybevételével a tervezett program 80—90⁰/₀-os megvalósulását sikerült realizálni. A geológus (technikus)-i munkák mellett a fúrás, geodéziai, geofizikai és minősítő vizsgálati feladatoknál további, kereken 300 fő közreműködésével lehetett elérni a célkitűzéseket.

Az átfogó jellegű feladatok sorából kiemelkedőnek ítéljük a következő témakörökben történt közreműködést:

- a) Az Állami Tervbizottság részére készült, „Javaslat természeti kincseink és nyersanyagaink hatékony hasznosítására” c. előterjesztéshez az ÉVM Földtani Szolgálata önálló földtani-gazdaságföldtani alapozó anyagot állított össze.
- b) A fajlagosan magas építőanyag-szállítási költségek lehetséges csökkentésének egyik, a természet- és környezetvédelmi törekvésekkel is alátámasztható módja a gazdaságos határmenti nyersanyagcserék megvalósítása. Ennek keretében első lépésként az ÉVM Földtani Szolgálata a csehszlovák—magyar határmenti építőanyagcserék lehetőségeit vizsgáló, kataszterező jellegű nyersanyagfelmérésbe kapcsolódott be és e kutatás prognosztizáló folytatásának is tevékeny részese, a Magyar Állami Földtani Intézettel együtt.
- c) Az építő- és építőanyagipari ásványi nyersanyagok készletmértékének tárcaszintű továbbfejlesztésénél az ÉVM Földtani Szolgálata általánosságban újszerű szempontként vette figyelembe az
 - ásványvagyong-kimerülést,
 - a feldolgozó kapacitások (gyárak) felszámolását,
 - a természet-, környezetvédelmi okokból, célfogyasztók hiányában, továbbá a technológiai fejlődés következtében aktualitásukat veszített bányák és nyersanyagelőfordulások problematikáját,
 - a bányatelek, illetve kisajátított területek adatainak nyilvántartásbavételét.

A felhagyott körzetekre és ásványvagyong-visszahagyási javaslatok előírás szerinti össze-

állítására már 1975-től megkezdődött, de — a szakkaderellátottság ismeretes országos problémái miatt — konkrét eredmény elérését eddig csak esetenként sikerült realizálni. Ezért az OÁB-val egyetértésben 1977-től olyan közbelső megoldás született, hogy ezeket az előfordulásokat egyelőre külön „üzemeltetői” kódszám alatt összesítve szerepeltetjük az országos készletmérlegben, míg az ásványvagyon-visszahagyási javaslat jóváhagyására nem kerül, illetve az esedékes tájrendezés — rekultiváció meg nem valósul.

d) A nyersanyagok egyre nagyobb mértékű leművelése kapcsán új — és az ÉVM Földtani Szolgálat közreműködésével KGST-szinten is kidolgozásra került — feladatként jelentkezik a rekultivációs munkák végrehajtásában történő közreműködés. A tapasztalatok átvételével természet- és környezetvédelmi intézkedések megtétele tovább bővíti a földtani szolgálat tevékenységét, részben az egyéb hatóságokkal, intézményekkel történő koordinációt is igényelve.

e) A különböző területeken keletkező ipari melléktermékek, hulladékanyagok és bányameddők építőanyagipari hasznosításának fokozására és vizsgálatára az ÉVM létrehozta a 9. sz. Célprogram Bizottságot. A célul tűzött feladatok végrehajtása ugyancsak az ÉVM földtani szolgálataival szorosan együttműködve, azok érdemi közreműködésével folyik.

f) Részletesen megvizsgáltuk a perspektívikus földtani kutatások átlagos költségösszetevőinek alakulását, ami az egyes munkafázisok költségelemeinek relatíve jelentős eltérései útján egyértelműen rögzítette, hogy az egyes iparágak különböző fajtájú és genetikájú nyersanyagainál a feltárási és nyersanyagminősítési feladatok más-más súllyal érvényesülnek. A kereken száz nyersanyagtípusra és többszáz termékfajtára kiterjedő építőanyagkutatás tehát hazánkban is egyedülállóan sokrétű feltárási, értékelési és nyersanyagminősítési feladatot jelent.

Tényadataink alapján az építő- és építőanyagipari nyersanyagkutatási tevékenység (a kutatási témák számát és volumenét illetően is) a korábbinál lényegesen nagyobb súlyt képvisel a hazai földtani kutatásban. A fejlődés ilyen ütemének tartásával, illetve kismértékű növelésével véleményünk szerint középtávon elérhetőnek tűnik, hogy a teljes hazai ásványvagyon értékének mintegy 25%-át reprezentáló építőanyagipari nyersanyagvagyon kutatásának mértéke is annak népgazdasági jelentőségéhez igazodjék.

2. A kutatások iparágankénti szempontjai és eredményei

A legutóbbi évek kutatási eredményei sorából kiemeljük, hogy

a) A *cementiparban* a korábbi egyvariációs kutatások továbbfejlesztésével sikerült elérni, hogy már Hejőcsaba és Bélapátfalva esetében is több alternatív nyersanyagkutatással lehetett alapanyagválasztékot biztosítani

az iparágaknak. Az előirányzott Dunántúli új Cementgyár ellátását megalapozó földtani kutatás negyven terület előkészítő vizsgálatával kezdődött és így több alternatíva áll rendelkezésre a végleges döntés meghozatalához.

b) A *kavicsipar* fejlesztésére vonatkozóan az ÉVM 71/1977. sz. miniszteri határozatában foglaltak megjelölik a legfontosabb kutatási feladatokat, amelyek közül egyik kiemelt fontosságú a fővárosi kavicsigények kielégítése. A Kavicsbánya Vállalat és az ÉVM Földtani Szolgálat országosan, továbbá a körzeti feladatok megoldásának előkészítésében jelenleg is intenzíven közreműködik.

c) A *kőbányászatban* fokozódik a betonadalékanyagként alkalmas, elsősorban karbonátos nyersanyagok kutatása és bányászata, amelynek komoly perspektívái vannak a *díszítő-kőimport* csökkentésénél is. A célkitűzések megvalósítását az ÉVM Földtani Szolgálat iparág távlati műszaki fejlesztési koncepciójának földtani megalapozásával segítette elő.

d) A *kerámiaiparban* a korszerű, nagy üregtérfogatú termékek és a burkolóanyagok fokozódó térhódítása szintén új típusú és jobb minőségű nyersanyagok felkutatását igényli. Előfeltételként nélkülözhetetlen a már kimunkált országos építőanyag-kataszterezés végrehajtása.

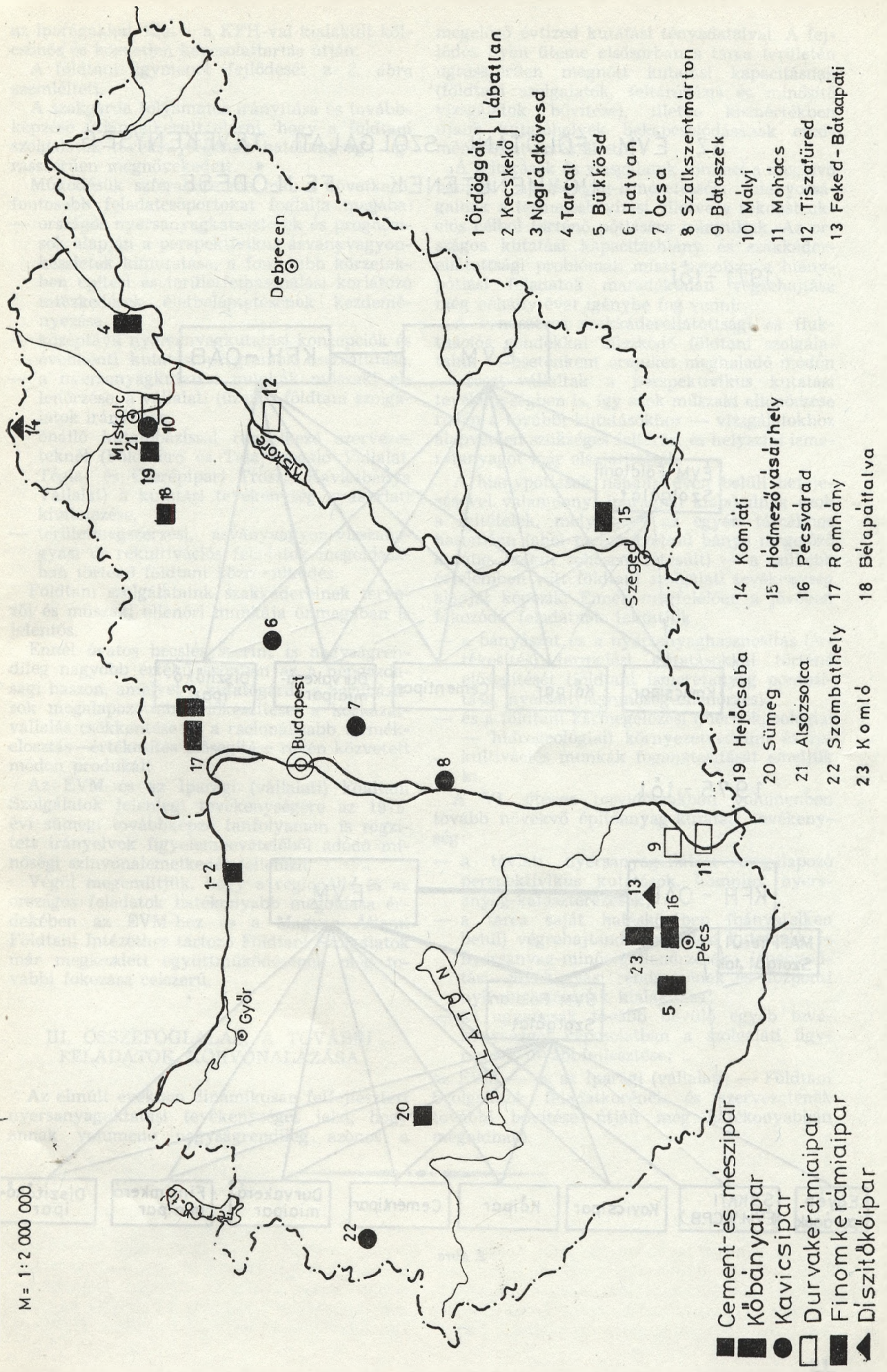
A tervidőszak fontosabb kutatásait az 1. ábra mutatja.

II. A FÖLDTANI SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉG FEJLŐDÉSE

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium egyetértésével kiadott 9/1970. sz. NIM—KFH utasításnak megfelelően az építésügy területén is létrehozták a tárca és az iparágak földtani szolgálatait, amelyek az elmúlt évtizedben már csaknem véglegesnek tekinthető szervezetekké fejlődtek. Az iparági földtani szolgálatok munkáját az FTV keretében működő ÉVM Földtani Szolgálat 1971 óta irányítja, koordinálja és ellenőrzi.

A földtani szolgálati tevékenység eleinte a perspektívikus nyersanyagkutatásokban történt közreműködésre szorítkozott. Kialakulatlan volt az ügymenet rendszere is, mivel a KFH, a területi szervezethez tartozó vállalatok és a földtani szolgálat gyakran kapcsolatartás nélkül, közvetlenül kommunikáltak.

A tárcaszintű földtani ügyrend kialakítása (1972), majd korszerűsítő véglegesítése (1978) kapcsán nyilvánvalóvá vált, mely kérdések igényelnek ÉVM állásfoglalást. Ennek megfelelően az évente többszáz probléma többségét ma már nem kell a minisztériumi ügyintézési csatornákon áramoltatni, mert nem kívánunk főhatósági döntést, hanem információt, szakmai jellegű kérdésmegoldást, nyilvántartást és egyéb, hasonló jellegű feladatokat. Ezek a kérdések már hosszabb ideje az ÉVM Földtani Szolgálat keretében egyszerűsítve megoldhatók,



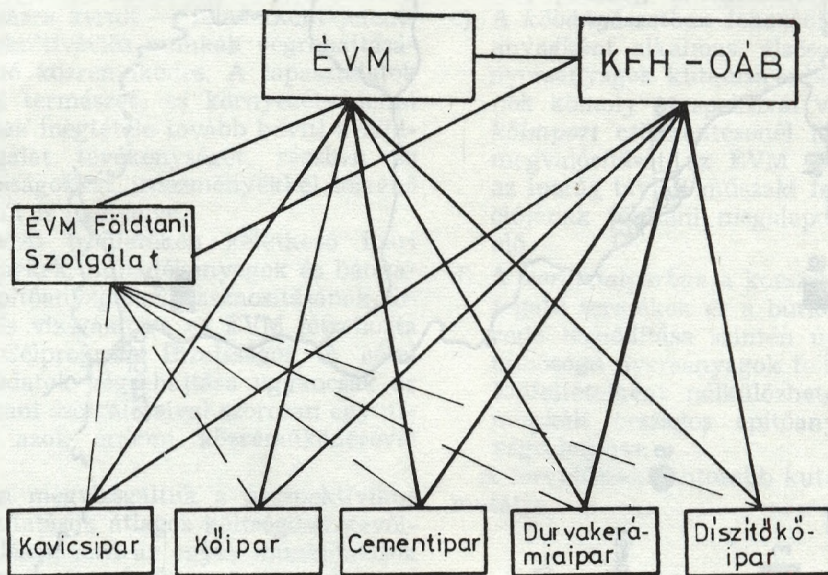
- Cement-és mészipar
- Kőbányaipar
- Kavicsipar
- Durvakérmiaipar
- Finomkérmiaipar
- ▲ Díszítőköipar

- 1 Ördöggyát
- 2 Kecskékő
- 3 Nógrádkövesd
- 4 Tarcal
- 5 Bükkösd
- 6 Hatvan
- 7 Ócsa
- 8 Szalkszentmárton
- 9 Bátaszék
- 10 Malyi
- 11 Mohács
- 12 Tiszafüred
- 13 Feked-Bátaapáti

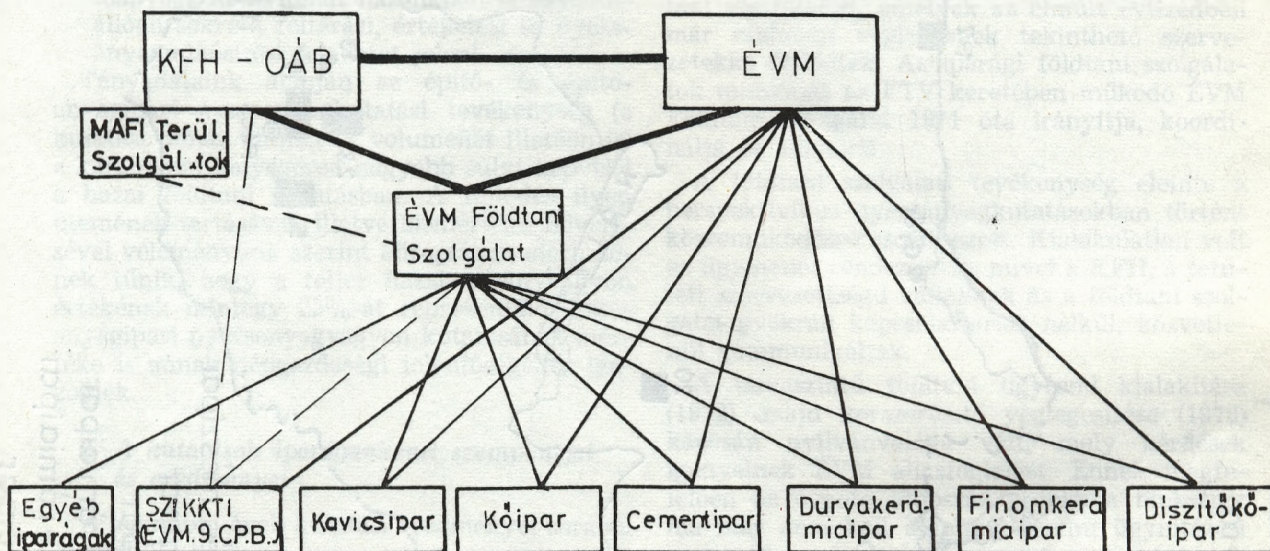
- 14 Komjáti
- 15 Hódmezővásárhely
- 16 Pécsvárad
- 17 Romhány
- 18 Bétapáttalva
- 19 Hejőcsaba
- 20 Sümeg
- 21 Alsószolca
- 22 Szombathely
- 23 Komló

AZ ÉVM FÖLDTANI SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉG ÜGYMENETÉNEK FEJLŐDÉSE

1971 - től



1975 - től



2. ábra

az iparágakkal, illetve a KFH-val kialakult kölcsönös és közvetlen kapcsolattartás útján.

A földtani ügymenet fejlődését a 2. ábra szemlélteti.

A szakgárda folyamatos irányítása és továbbképzése útján sikerült elérni, hogy a földtani szolgálatok tevékenységének hatékonysága ugrásszerűen megnövekedett.

Működésük szféraköre ma már a következő, fontosabb feladatcsoportokat foglalja magába:

- országos nyersanyagkataszterek és prognózisok alapján a perspektivikus ásványvagyon-készletek kimutatása, a fontosabb körzetekben építési és területfelhasználási korlátozó intézkedések életbeléptetésének kezdeményezése,
- középtávú nyersanyagkutatói koncepciók és évenkénti kutatói programok összeállítása,
- a nyersanyagkutatói munkák műszaki ellenőrzése, a vállalati (üzemi) földtani szolgálatok irányítása,
- önálló kutatóbázissal rendelkező szervezeteknél (Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat, Téglá- és Cserépipari Tröszt, Kavicsbánya Vállalat) a kutatói tevékenység gyakorlati kivitelezése,
- területmegszerzési, ásványvagyon-visszahagyási és rekultivációs feladatok megoldásában történő földtani közreműködés.

Földtani szolgálataink szakkádereinek tervezői és műszaki ellenőri munkája önmagában is jelentős.

Ennél óvatos becslés szerint is nagyságrendileg nagyobb értékű azonban az a népgazdasági haszon, amelyet a kutatógárda a beruházások megalapozottabb előkészítése, a kockázatvállalás csökkentése és a racionálisabb termékelosztás—értékesítés elősegítése révén közvetett módon produkált.

Az ÉVM és az Iparági (vállalati) Földtani Szolgálatok jelenlegi tevékenységére az 1976. évi sümegi továbbképző tanfolyamon is rögzített irányelvek figyelembevételéből adódó minőségi színvonalemelkedés jellemző.

Végül megemlíthjük, hogy a regionális és az országos feladatok hatékonyabb megoldása érdekében az ÉVM-hez és a Magyar Állami Földtani Intézethez tartozó Földtani Szolgálatok már megkezdett együttműködésének még további fokozása célszerű.

III. ÖSSZEFOGLALÁS, A TOVÁBBI FELADATOK KÖRVONALAZÁSA

Az elmúlt években dinamikusan felfejlesztett nyersanyagkutatói tevékenységet jelzi, hogy annak volumene nagyságrendileg azonos a

megelőző évtized kutatási tényadataival. A fejlődés ilyen üteme elsősorban a tárca területén ugrásszerűen megnőtt kutatói kapacitásnak (földtani szolgálatok, feltáróbázis és minősítő vizsgálatok bővítése), illetve kismértékben újabb kutatóhelyek bekapcsolódásának eredményeként értékelhető.

A feltárások és vizsgálatok zömmel a meglévő bányák nyersanyag-ismeretességi hiányosságainak a termelésbővítési, illetve a rekonstrukciós célból történő pótlására irányultak. Az országos kutatói kapacitáshiány és szakkáderellátottsági problémák miatt azonban a hiánypótlási feladatok maradéktalan végrehajtása még néhány évet igénybe fog venni.

A rendszeres szakkáderellátottsági és fluktuációs gondokkal küszködő földtani szolgálataink — esetenként erejüket meghaladó módon — részt vállaltak a perspektivikus kutatói tevékenységben is, így azok műszaki ellenőrzése révén a további kutatásokhoz — vizsgálatokhoz alapvetően szükséges feltárási és helyszíni ismeretanyagot már elsajátították.

A hiánypótlások néhány éven belüli befejezésével valamennyi iparágban kialakulnak azok a feltételek, melyek — az egyéb tárcahoz hasonlóan (ahol mélyművelésű bánya megelőző kutatás nélkül sohasem létesült) — a szűkebb értelemben vett földtani szolgálati tevékenység alapját képezik. Ennek megfelelően a jövőben fokozódó feladatnak tekintjük

- a bányászat és a nyersanyaghasznosítás (értékesítés) termelési kutatásokkal történő elősegítését (földtani ismeretanyag pontosítása, nyersanyagminőség-ellenőrzés);
- és a földtani kármegelőzési (mérnökgeológiai — hidrogeológiai) környezetvédelmi és rekultivációs munkák foganatosítását emeljük ki.

A VI. ötéves tervidőszakban volumenben tovább növekvő építőanyag-kutatói tevékenység:

- a távlati nyersanyagellátást megalapozó perspektivikus kutatások, komplex nyersanyag-kataszterezések;
- a tárca saját hatáskörében (bányatelken belül) végrehajtandó termelési kutatások és nyersanyag-minőségellenőrzések lebonyolítási—jövőhágyási rendszerének és központi nyilvántartásának kialakítása;
- az ugyancsak tovább bővülő egyéb tevékenységgel kapcsolatban a szolgálati ügyrendek továbbfejlesztése;

az ÉVM — és az Iparági (vállalati) — Földtani Szolgálatok feladatkörének és szervezetének további bővítése útján még hatékonyabban megoldható.